

MỘT SỐ VẤN ĐỀ VỀ DẠY HỌC TÍCH HỢP TRONG ĐÀO TẠO NGHỀ

ThS. HỒ NGỌC VINH*

Đã có nhiều nghiên cứu về *dạy học tích hợp* (DHTH), *sư phạm tích hợp* (SPTH) song chủ yếu là ở giáo dục phổ thông. Đối với lĩnh vực giáo dục nghề nghiệp, những nghiên cứu về vấn đề này còn ít. Bài viết này đề cập tới bản chất, *tính tích hợp* (TTH) của chương trình ĐTN, DHTH và các biện pháp thực hiện DHTH trong ĐTN.

1. Khái niệm tích hợp và dạy học tích hợp

1) Khái niệm về "tích hợp". Trong giáo dục, một cách khái quát nhất, tích hợp (TH) được hiểu là: sự tích lũy, sự hợp nhất, sự nhất thể hóa kết tạo thành đối tượng mới. Có các kiểu chương trình TH sau:

- *TH đa môn (Multidisciplinary Integration)*: Cách tiếp cận này tập trung trước hết vào các môn học. Các môn liên quan với nhau có chung một định hướng về nội dung và PPDH nhưng mỗi môn lại có một chương trình riêng. TH đa môn được thực hiện theo cách tổ chức các chuẩn từ các môn học xoay quanh một chủ đề, đề tài, dự án, tạo điều kiện cho người học vận dụng tổng hợp những kiến thức của các môn học có liên quan. Trong TH đa môn lại có các kiểu TH trong nội bộ môn học, TH kiểu lồng ghép...

- *TH liên môn (Interdisciplinary Integration)*: Theo cách tiếp cận này, giáo viên (GV) tổ chức chương trình học tập xoay quanh các nội dung học tập chung: các chủ đề, khái niệm, các khái niệm và kỹ năng liên ngành/môn. Họ kết nối các nội dung học tập chung nằm trong các môn học để nhấn mạnh các khái niệm và kỹ năng liên môn. TH liên môn còn được hiểu như là phương án trong đó nhiều môn học liên quan được kết lại thành một môn học mới với một hệ thống những chủ đề nhất định xuyên suốt qua nhiều cấp lớp.

- *TH xuyên môn (Transdisciplinary Integration)*: Trong cách tiếp cận này, GV tổ chức chương trình học tập xoay quanh các vấn đề và quan tâm đến người học. HS có điều kiện phát triển kỹ năng sống khi họ áp dụng các kỹ năng môn học và liên môn vào thực tế của cuộc sống. Hai con đường dẫn đến TH xuyên môn: học tập theo dự án (project-based learning) và thương lượng chương trình học (negotiating the curriculum).

2) Khái niệm về dạy học tích hợp. Theo định nghĩa của NCREL: DHTH hay DH theo chủ đề

(thematic instruction) là cách tiếp cận liên ngành, theo đó các nội dung giảng dạy được trình bày theo các đề tài hoặc chủ đề. Mỗi đề tài hoặc chủ đề được trình bày thành nhiều bài học nhỏ để người học có thời gian hiểu rõ và phát triển các mối liên hệ với những gì họ đã biết và trân trọng...

DHTH các khoa học được UNESCO định nghĩa là một cách trình bày các khái niệm và các nguyên lý khoa học, tránh quá nhấn mạnh hoặc quá sớm sự sai khác giữa các lĩnh vực khoa học khác nhau.

Theo X. Roegiers: SPTH là một quan niệm về quá trình học tập, trong đó toàn bộ quá trình học tập góp phần hình thành ở HS những năng lực (NL) cụ thể, có dự tính trước những điều kiện cần thiết cho HS nhằm phục vụ cho các quá trình học tập sau này hoặc giúp HS hòa nhập vào cuộc sống lao động. Cũng theo hướng TH, gắn học và hành, X. Roegiers cho rằng giáo dục nhà trường phải chuyển từ đơn thuần dạy kiến thức sang phát triển ở HS các NL hành động, xem NL là khái niệm cơ sở của khoa SPTH.

Ngoài các hoạt động riêng lẻ cần có hoạt động TH sử dụng phối hợp kiến thức, kỹ năng, thao tác đã lĩnh hội một cách rời rạc vào giải quyết vấn đề. Một số chú ý trong các khái niệm trên là cách nhìn tổng thể về cấu trúc liên ngành của nội dung ĐT để cấu trúc chương trình, mục tiêu ĐT phải hướng tới là hình thành các NLTH cho người học.

2. Tính TH của chương trình đào tạo nghề

Mục tiêu của ĐTN là hình thành NLTH và phát triển toàn diện nhân cách người học. NLTH được tổ hợp bởi các NL thành phần: NL chuyên môn, NL phương pháp và NL xã hội cùng với các yếu tố tư chất của cá nhân. NLTH là khả năng thực hiện được các hoạt động (nhiệm vụ, công việc) trong nghề theo tiêu chuẩn đặt ra đối với từng nhiệm vụ, công việc đó.

Cách tiếp cận về mục tiêu ĐTN trên đây là quan điểm chỉ đạo trong xây dựng chương trình theo phương pháp phân tích nghề và module hóa nội dung của chương trình.

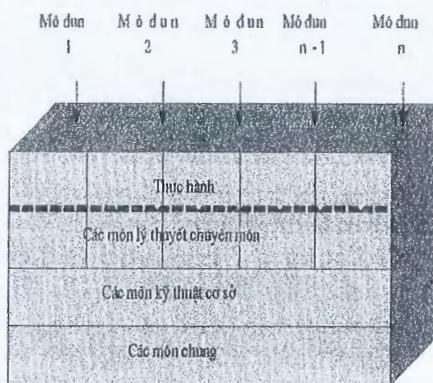
Trong chương trình khung ĐTN mới ban hành, ngoài các module NLTH (kí hiệu là MĐ), còn có các

* Trưởng Đại học sư phạm kĩ thuật Hưng Yên

môn học (kí hiệu là MH), gồm các môn học chung, các môn học cơ bản, cơ sở ngành. Các môn học này giúp người học có các tri thức, kĩ năng nền tảng cho việc học tập các module NLTH. Các module NLTH gồm có các module bắt buộc và các module tự chọn. Mỗi module NLTH gồm có các bài giảng lí thuyết, thực hành và bài kết hợp dạy lí thuyết với hướng dẫn thực hành.

Theo đó, module NLTH là một đơn vị học tập, người học cần lĩnh hội, tương ứng với một hoạt động, một công việc xác định của một nghề. Trong đó bao gồm các kiến thức lí thuyết, kĩ năng thực hành và các phẩm chất đạo đức trong công việc cần phải có.

Chương trình ĐTN hiện nay được cấu trúc bởi các môn học và các module NL. Theo chương trình này, khối kiến thức các môn chung, các môn kĩ thuật có một thành phần của chương trình ĐT theo module và được module hóa thành các học phần trong chương trình ĐT được thể hiện theo lát cắt ngang. Theo lát cắt dọc, phần lí thuyết chuyên môn và thực hành nghề được TH thành các module NL. Điều này tất yếu dẫn đến việc tổ chức dạy lí thuyết kết hợp hướng dẫn thực hành ngay khi thực hiện các bài giảng thực hành (xem hình).

Vai trò của TTH trong các chương trình ĐT là giảm tải, rút gọn tài liệu, tiết kiệm thời gian học tập, tạo thuận lợi cho việc học, đảm bảo để hoạt động học có chất lượng hơn.

Đặc điểm cơ bản của các chương trình ĐTN hiện nay thể hiện ở sự TH các miền mục tiêu kiến thức, kĩ năng, thái độ, TH nội dung các môn học, TH giữa lí thuyết với thực hành. Ở cấu trúc nội dung chương trình ĐT thành các môn học chung, các module NLTH, mỗi module tương ứng với một công việc cụ thể của nghề, có thể nhưng không nhất thiết những công việc này phải trở thành một dự án học tập.

TH nội dung trong ĐTN là sự kết hợp một cách hữu cơ, có hệ thống các kiến thức lí thuyết cần thiết liên quan (môn chung, cơ sở ngành, lí thuyết chuyên môn) và kĩ năng thực hành nghề tương ứng thành một nội dung kĩ năng nhất định, nhằm đem đến cho người học các NLTH công việc, nhiệm vụ cụ thể. Nhờ tính TH này mà các đơn vị kiến thức, các module NL trong chương trình ĐTN có có khả năng liên thông

ngang dọc để tạo ra các module trình độ, thuận lợi trong xây dựng chương trình, trong tổ chức ĐT.

Như vậy, có thể kết luận: Chương trình khung ĐTN mới ban hành gồm có các môn học, các module NLTH có TTH cao, khắc phục những hạn chế của chương trình ĐTN kiểu cấu trúc theo các môn học và chương trình ĐTN cấu trúc bởi module kĩ năng hành nghề; đảm bảo sự gắn kết giữa lí luận và thực tiễn, giữa học với hành, khả dĩ đáp ứng mục tiêu nâng cao chất lượng ĐTN đáp ứng yêu cầu xã hội về chất lượng của nguồn nhân lực được ĐT.

3. Dạy học TH trong đào tạo nghề

Có thể nói, DHTH trong ĐTN là DH định hướng vào mục tiêu hình thành NLTH cho người học, đảm bảo sự vận dụng kiến thức, kĩ năng và kinh nghiệm cần thiết trong các hoạt động tổng hợp để giải quyết các nhiệm vụ học tập (công việc) mang tính dự án.

Trong ĐTN có các mức độ của DHTH như sau: - TH theo module, tiến độ dạy có thể dạy - học toàn bộ lí thuyết trước, tiếp sau là thực hành; - TH theo bài, lí thuyết dạy - học trước, thực hành dạy sau khi học xong toàn bộ lí thuyết của bài; - TH theo từng bước công việc, trong đó kiến thức và kĩ năng thực hành được DHTH trong từng bước công việc.

Chú ý rằng, quan điểm SPTH không những có thể vận dụng đối với các bài TH trong các module NL mà còn có thể thể hiện trong các bài lí thuyết và bài thực hành nói riêng. Cách hiểu này tránh được sự hạn chế trong nhận thức của một số giáo viên về SPTH.

Dạy - học các module NLTH đòi hỏi phải TH được lí thuyết và thực hành trong quá trình tổ chức DH, TH được các miền mục tiêu, nội dung học tập.

Các bài thực hành theo phương thức truyền thống trước đây phần lí thuyết chuyên môn được thực hiện như một bài dạy lí thuyết riêng tách biệt trong kế hoạch ĐT/kế hoạch DH. Phương thức này dẫn tới hạn chế là: phần lí thuyết chuyên môn thiếu sự gắn kết liên hệ với bài thực hành, khó khăn trong thể hiện nguyên lí thống nhất giữa lí thuyết với thực hành và tính chất TH của nội dung ĐT vốn là một đòi hỏi của ĐTN để nâng cao chất lượng dạy và học. Thể hiện quan điểm SPTH trong ĐTN tránh được hạn chế này.

Như vậy có thể thấy, *DHTH trong ĐTN là quá trình sư phạm đảm bảo sự liên kết nội dung giữa các môn học/module, sự gắn kết giữa DH lí thuyết chuyên môn ứng dụng (bài dạy lí thuyết) với hướng dẫn thực hành của GV và luyện tập của HS nhằm hình thành NL hoạt động nghề nhất định, nhiệm vụ học tập trên cơ sở giải quyết các dự án.*

Mặt khác, sự hình thành NLTH căn bản phải dựa trên các hoạt động học tập của người học để giải quyết

nhiệm vụ học tập (công việc) nên quá trình DH được thực hiện theo quan điểm DH định hướng NLTH, lấy người học làm trung tâm, trong đó vận dụng các PPDH phức hợp là chủ yếu.

Không phải bài giảng nào trong các module cũng được soạn theo mẫu giáo án TH. Thích hợp là các bài giảng thực hành trong đó các hoạt động học tập lí thuyết, thực hành gắn liền với giải quyết nhiệm vụ (công việc) nào đó mà kết quả là tạo ra một sản phẩm hay một dịch vụ. Như vậy, khi nghiên cứu chương trình ĐTN, các khoa, bộ môn phải thống nhất trong việc lập kế hoạch thực hiện các bài giảng, những bài giảng nào thực hiện theo phương thức thông thường; bài nào thực hiện theo phương thức TH. Kế hoạch này khi được thông qua đồng thời là văn bản điều chỉnh hoạt động dạy thực hành của các GV, đồng thời là căn cứ để kiểm tra, mặt khác giúp nhà trường xác định số giờ giảng dạy của GV.

Cấu trúc của giáo án TH được xây dựng trên cơ sở cấu trúc DH định hướng NLTH, cấu trúc giải quyết vấn đề. Các PPDH phù hợp với bài giảng TH là kiểu phương pháp phức hợp như: phương pháp tình huống, phương pháp làm việc bằng dự án, phương pháp bốn giai đoạn, phương pháp sử dụng phiếu hướng dẫn.

4. Một số đề xuất

Như đã phân tích, vận dụng quan điểm DHTH trong ĐTN là một đòi hỏi khách quan xuất phát từ cấu trúc chương trình, mục tiêu ĐTN và sự phát triển toàn diện của người học, nguyên tắc cấu trúc của các khoa học, đồng thời là quy luật của lĩnh hội và hình thành NL cũng như các phẩm chất của nhân cách. Để thực hiện DHTH trong ĐTN, theo chúng tôi, cần chú ý một số điểm sau: - Khâu lập kế hoạch DH các môn học chung và các module NLTH cần đảm bảo mối liên hệ giữa chúng theo sơ đồ được mô tả trong chương trình ĐT; - Tiến hành nghiên cứu sơ đồ phân tích nghề để thấy được những kiến thức, kĩ năng và các phẩm chất người học cần có để phối hợp giải quyết nhiệm vụ học tập, xác định chuẩn NL tương ứng với công việc, yêu cầu ở mỗi bước công việc để xây dựng các phương án và phương tiện kiểm tra đánh giá; - Việc hình thành NLTH đòi hỏi các điều kiện phục vụ cho việc lên lớp lí thuyết và hướng dẫn thực hành như phương pháp như học tập theo nhóm, học tập theo hình thức cá nhân, DH bằng sử dụng phiếu hướng dẫn và DH bằng dự án... Số lần luyện tập phải đủ để người học hoàn thiện tự tin trong các tình huống thực; - Đa dạng hóa các kênh thông tin, đặc biệt là sử dụng đa phương tiện trong truyền thông DH; - Áp dụng các PPDH như: DH nêu và giải quyết vấn đề, DH bằng tình huống

diễn hình, DH bằng dự án và học tập theo nhóm...; - Cấu trúc bài giảng cần có sự linh hoạt và hài hòa, xen kẽ với các tình huống nhận thức mới là các tình huống củng cố, vận dụng để nâng cao sự chú ý tích cực và hình thành NLTH cho HS; - Vận dụng quan điểm DH định hướng NLTH trong xây dựng cấu trúc các bước lên lớp và trong hoạt động phương pháp.

***

Tổ chức DHTH đòi hỏi GV phải nắm được bản chất của DHTH/SPTH, những đòi hỏi bắt buộc phải DHTH trong ĐTN và các biện pháp thực hiện. GV phải có hiểu biết căn bản về chương trình khung ĐTN, các PPDH định hướng NLTH; phát triển các nguồn học liệu theo chương trình khung và cách thức kiểm tra đánh giá các NLTH. Do đó, cần đề cập tới vấn đề này trong chương trình sư phạm nghề, phân loại, tổ chức tập huấn GV về chuyên môn và nghiệp vụ sư phạm để đảm bảo cho họ vừa có khả năng dạy lí thuyết, vừa có khả năng hướng dẫn thực hành, thực hiện các bài giảng theo phương thức TH. Mặt khác tiến tới xây dựng các bộ tài liệu, phương tiện trong đó có cả các bộ công cụ kiểm tra đánh giá module NLTH, chuyển giao cho các cơ sở ĐTN. Tạo cơ sở thống nhất để thực hiện ĐT và quản lí chất lượng ĐT theo chương trình khung. □

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Lao động - Thương binh & Xã hội và Tổng cục Dạy nghề. **Chương trình tập huấn giáo viên dạy nghề và chương trình khung đào tạo nghề**. H. 2008.
2. Nguyễn Đức Trí và tập thể tác giả. **Giáo dục học nghề nghiệp**. Trường Cao đẳng sư phạm kĩ thuật Hưng Yên - Viện Nghiên cứu phát triển giáo dục, H. 1997.
3. Đinh Công Thuyến - Hồ Ngọc Vinh - Phạm Văn Nin. **Hướng dẫn chuẩn bị và giảng dạy theo module**. Tổng cục dạy nghề, H. 2008.
4. Guenter Paetzol. **Phương pháp dạy học trong đào tạo nghề**. NXB Berlin, 2001.
5. Nguyễn Đức Trí. **Tiếp cận đào tạo nghề dựa trên năng lực thực hiện và việc xây dựng tiêu chuẩn nghề**. Viện nghiên cứu phát triển giáo dục, H. 1996.

SUMMARY

The paper have presented: integration, integrative teaching-learning, integration of technologic-vocational training, integrative teaching-learning within technologic - vocational training... In the article the author have put forward many ideas to improve quality of the training: Plan of basic subject und competency module; Research and develop the DACUM-Charts; Upply the teaching-learning methods aiming activity of students; Organize integrative teaching-learning; Have instruments for assessing competency module;...